

ГОЛЕМИЯТ БАРИЕРЕН РИФ

Най-голямата структура на Земята по куинсландското крайбрежие

е проектирана от миниатюрни братовчеди на медузите

Това е един от най-прекрасните орнаменти на планетата: бижу в лазурносиньо, индигово, сапфирено и ослепително бяло, чийто блясък се вижда и от Луната. Затова е странно защо първите европейци, зърнали Големия бариерен риф, са твърде пестеливи в описанията си.

През 1606г. Буря изхвърля испанеца Луис де Торес край бреговете на Куинсланд край протока, който днес носи неговото име. През 1770г. капитан Кук с „Индевър“ е хванат в капан между външния риф и сушата и корабът му е силно повреден. А през 1789г. капитан Блай спуска лодка от кораба „Баунти“ и достига през големите вълни до спокойните води отвъд рифа. Джоузеф Банкс, ботаник на „Индевър“, е поразен от мястото. След като корабът е ремонтиран, той пише: „Рифът, който туко-що преминахме, е уникален и единствен... за света. Той представлява коралова скална стена, издигаща се перпендикулярно от бездънния океан...” Въпреки че коралите обитават само плитки, огрели от слънцето морета, Банкс е прав, като обявява Големият бариерен риф за уникален. Той минава по ръба на континенталния шелф на североизточна Австралия по протежение на 2030 км и е най-голямото творение от живи организми на Земята. Отчасти е групиран около истински острови, които всъщност са върхове на отдавна потънала планинска верига. Но невероятното му богатство се дължи на над 3000 коралови големи и малки рифове, острови и лагуни, намиращи се на различен етап от своето развитие. Рифовете са резултат от усилен труд в продължение на 10 хиляди години. През това време океанското равнище се издига до настоящото си ниво след последния ледников период. Инженери на удивителното начинание са милиони миниатюрни коралови полипи от над 350 вида. Те имат родство с медузите и извличат от морето калциев карбонат, за да го превърнат във варовик, който, наслоен в огромни количества, образува риф. Те споделят варовиковото си убежище с миниатюрните растения зооксанти, които с помощта на светлината превръщат въглеродния двуокис и водата във въглехидрати и кислород. Полипите ги абсорбират и отдават на растенията нитрати и други отпадъчни вещества. За това кораловите рифове се образуват на места със силна слънчева светлина и в чисти води, дълбоки до 40 метра.

Коралово изобилие

Рифовете са олицетворение на красота и спокойствие, но и арена на безкрайната борба за храна и жизнено пространство. Съществуват меки и твърди рифообразуващи корали, различни по размер и форма: като еленови рога, камшици, ветрила. Някои са достатъчно твърди, за да устоят на прибой, а други са толкова крехки, че живеят само в спокойни води. Има видове, които растат по-бързо от своите съседи и ги засенчват. Други използват отровни пипалца, с които разчистват района от съперници или отделят смъртоносни вещества. Към тези опасности се прибавят и хищниците. Рибата папагал с челюстите си поглъща коралите, а морската звезда Трънен венец се разпростира над тях и ги смиля. Тези морски звезди периодично имат взрив на популациите и унищожават цели рифове. Океанските бури и циклони също ги стриват, разчупват и раздробяват. През деня животът в плитките води замира, но с настъпването на ноща закипява дейност. Тогава кораловите полипи се хранят, като разпъват многоцветните си пипълца, за да уловят миниатюрните същества (планктон). Появяват се милиарди пипалца и рифовете сякаш разцъфват. Денем коралите не могат да си го позволят, защото ще лишат зооксантелите от жизненоважната им светлина. Понякога в тихите пролетни нощи се появява необичайно зрелище. По целия риф, подчинени на неведоми химически или светлинни сигнали, по полипите отделят оранжеви и червени, сини и зелени пашкули с яйца и сперма, които изплуват на повърхността и я покриват в преливащи цветове. После се разпукват, яйцата се смесват с сперматозоидите и се раждат невръстни ларви, които отплават с прилива в търсене на подходящото свободно местенце за изграждане на нов риф. В безкрайния списък от ярко оцветени същества, приспособили се към живота сред коралите, са сунгери и актинни, морски охлюви и краставици, скарриди, гигански миди, морски октоподи, отровни тропически змии, медузи и риби. Сред рифовете плуват акули, а в дълбоките води зад тях се срещат морски бозайници като делфини и китове. Рифът постоянно нараства. Веднага щом някое дребно коралово зрънце се появи над морската повърхност, се сдобива с „калпаче“ от бял пясък с вирееща в него растителност. Някои от растенията колонизатори се появяват с магическа скорост. Плодовете им са устойчиви на солената вода и могат с месеци да се лутат в океана, преди да открият подходящо място, за да покълнат. Тези пионери прокарват път за други растения. Навсякъде по рифовете птиците играят жизненоважна роля за разпръскването на семена и за осигуряване на естественото им натуряване. Чайките обичат кучешко грозде и разнасят семенцата му из островите наоколо. Черни речни рибарки гнездят сред дърветата пизония и разпространяват с крилете си лепливите им семена. Кораловите острови са дом на милиарди морски птици: рибарки, чайки, средиземноморски буревестници, фрегати, пеликанови птици и царствени морски орли. През лятото до брега на островите допълзват женските костенурки и снасят яйца в горещия пясък. Осем седмици по късно от тях се излюпват хиляди малки, които безразборно се отправят към морето, стреснати от морските птици, крабове и плъхове.

Най-големите опасности

Големият бариерен риф е сред най-устойчивите и добре интегрирани екосистеми в света, в която съществува деликатен баланс. Рифът устоява на гнева на морето и набезите му, но през 21 век най-голямата заплаха за него се явява човекът.

Аборигените с векове ловели риба и ловували около рифа, без да му вредят. Но през 19 век добивът на гуано (птичи тор), интензивният риболов и улов на китове и седефени миди, както и търговията с изсушено пушено месо от морски охлюви вече са нанесли поражения. Затова районът е обявен за национален парк. Някои учени обвиняват отпадъчните води от близките курорти за наскорошния бум в размножаването на популации от ивда морски звезди Трънен венец, а изхвърлените в морето хранителни отпадъци от хотелите са довели до десетократно увеличение на чайките и драматичното изстребление на костенурките и птичета от хищници. Правителството на Куинсланд се е справило разумно с тези проблеми и е предотвратило други, като туризмът в района е значително намален и Големият бариерен риф е оставен на спокойствие сам на себе си.